

Cipzár

Fenn akit legjobban gyötör a Sátán –
szólt költöm – Júdás az Iskarióti.
Feje benn van, lába kilóg a száján.
A másik kettő, kiknek feje lóg ki:
az Brutus – a fekete szájból ez csügg,
ládd, hogy nyújtózik, nem tud szót se szólni.
Meg Cassius ...

(Dante: A Pokol, XXXIV. ének
Babits Mihály ford.)

Pro memoria, pro phantasia. Mindig is minden írás erről szólt. Múltról és jövőről, és legfeljebb arról a pillanatról, amikor a jelen cipzárként végérvényesen összehúzza a megtörténtekeket.

Könnyen hihetnénk, hogy a hasonlat csak félig igaz, és a Voltból a Leszbe átmenni visszafordíthatatlan folyamat. Amit egyszer bekapcsolt a történelem, azt csak mese és hazugság fejtheti újra szét. Ámulva nézzük, hogy mennyire nincsenek így a dolgok. A hasonlat nemcsak félig, hanem egészen érvényes; a cipzár tényleg oda-vissza működik: ezentúl minden másképpen volt, sőt eddig minden másképpen lesz.

Pro memoria, pro phantasia... A sors keze idegesen babrálja a villámzárat, a változó klímának megfelelően öltöztet és vetkőztet, ahogy a hőingadozás megkívánja. A história, a karakter és a morál cérnaszálai viszont bele-beleakadnak a fogazatba. A szerkesztést számunkra ez teszi izgalmassá, de per-se nem önfeledtté.

Hogyan is húzzuk tovább a cipzárt, ha a nagy idők megszólaltatott tanúja éppen közeli harcostársát marasztalhatja el egykori, a kiélezett helyzetben hozott súlyos döntése miatt? (Vásárhelyi Miklós Nyers Rezsőről) Melyik irányba is húzzuk a cipzár nyelvét, ha az egyik publicista végtelenül derülátó optimizmusában örök tavaszt jósol Magyarország klímájának (Kopátsy Sándor), a másik meg legszívesebben szkafterbe bújtatná a lakosságot, mert a normál ruházatot esélytelennek véli az országra szakadó apokaliptikus viharok miatt? (Gadó János) Megjegyzem, ez utóbbi publikációt nemcsak rémesnek és érdekesnek, de ráadásul naivan kedvesnek tartottuk. A neototalitárius hatalomátvitel nagyja ugyanis nem az utcán, nem a Parlamentben és nem a sajtóban történhetne. Inkább törvény-előkészítő bizottságokban, lojálissá szervezett kuratóriumokban és a gazdaság finom, ellenőrző tekintetektől mentesített igazgatótanácsaiban. Ha a szerző ettől félne, a mi fogunk is nagyobbat koccanna. Így csak borzongunk egyet és néha szisszenünk: bőrünket csipte be a rosszul záró szerkezet, e politikai thriller.

És hát hogy is kezeljük a Nagy Cipzárát, a közelmúlt megítélését, a Kádár-rendszerét és benne minket magunkat, a Mozgó Világ történetét? Hogyan változott a múlt a jelenből nézve, és milyen lett a jelen a múlt minősítése által? Nem először és valószínűleg nem utoljára kerül szóba saját lapunkban saját egykori döntésünk – elmarasztaló minősítés által is (lásd a Kis Jánossal készített interjút 1991/3 és rá a választ 1990/4, és a mostani kerekasztal-be-

szélgetésben további két szerző erkölcsi ítéletét, megtoldva még egy lábjegyzettel is). Nem mazochizmusból és nem öntetszelgésből publikáljuk a minket bántó sorokat. E furcsa nyilvánosságnak nem – illetve nem elsősorban – az a célja, hogy ország-világ előtt bizonyítsuk a „vélemény szabadságának” tiszteletben tartását. Inkább az olvasóra kívánjuk bízni, hogy az ítélok ítélete érvényes marad-e akkor is, ha az erkölcsi elmarasztalást megszüülő történelem ma másnak látszik, mint nyolc és fél évvel ezelőtt. Érvényes-e a minősítés, ha menet közben kiderül, hogy a dolgok mégsem úgy történtek, ha a szereplők bizonyos fokig fasczináció áldozatai lettek, ha a cipzárt rosszul húzták föl? Ha az erőviszonyokat, a feltételezett ellenségeket és a lehetséges szövetségeseiket a mostani ítélethozók akkor másként értelmezték, mint ami a jelen valóságából következik? Röviden: milyen történelemtudás illik **Eörsi** és T.G.M. morális ítéletéhez?

Ha a közelmúlt magyar történelmének legfőbb törésvonala egy negatív és homogén posztsztálinista erőtömb és egy vele szemben álló – a nép-nemzeteket és liberálisokat egyesítő pre-paktum között húzódott volna, akkor az egykori Mozdó Világ körüli ténykedésünk is száználmas guberálásnak minősülne a történelem szemétdombján. Akkor valóban nincs mentség, hiszen mi álltunk a rossz oldalon és ők a jón. Ha viszont az derül ki, hogy a pre-paktum egy hamis illúzió alapult, és a fő törésvonal a nép-nemzeti–tekintélyelvű–keresztény-konzervatív hatalmi berendezkedés, illetve a reformista–liberális–szocialista koncepció között húzódik, mert ez következik a hagyományokból, a társadalom mélyszerkezetéből és a nyers érdekviszonyokból, akkor a „hallatlanul immorális tett” minősítésnek egyszerűen nincs többé értelme.

A diktátorgyilkos Brutus Dante Isteni színjátékában a legfőbb gonoszt testesítette meg, Júdás és Cassius mellett, az Inferno legmélyebb bugyrában. Ez következett a dantei élményből, a császári hierarchiát megtagadó Firenze száműzetésre kényszerítő magatartásából. De nem telt el kétszáz esztendő, és a római történelem eme nevezetes figuráját a Mediciek Firenzéjében másként ítélték meg. Visszahúzták a történelem cipzárját: az ő minősítésükben (lásd Michelangelo heroikus Brutus-ideálportróját) ez a személyiség már az erkölcsi pozitívumok hordozója lehetett. Ezt követelte a köztársaság szelleme.

Pro memoria, pro phantasia...

P. Szűcs Julianna

Michelangelo: Brutus